

بسم الله الرحمن الرحيم

آثار سحر خیزی در زندگی انسان از منظر اسلام

مهسا آدوسی^۱

چکیده

عاشق همیشه به دنبال خلوت و گفتگوی عاشقانه با معشوقش است و بهترین فرصت برای ارتباط عاشقانه انسان با پروردگار لحظات سحر است و بهره گیری از لحظات ناب و معنوی سحر و راز و نیاز و عبادت پروردگار قبل از شروع روز از توصیه های قرآن کریم و پیشوایان دینی است و بسیار به آن تاکید شده تحقیق حاضر به روش کتابخانه ای نوشته شده است و بر این اساس ابتدا مفهوم سحر در لغت و اصطلاح بیان شد و نیز به اهمیت و آثار سحر خیزی در زندگی انسان پرداخته شده است. آثار دنیوی سحر خیزی و عبادت در زمان سحر عبارتند از: آرامش روحی و شادی انسان، تقرب به خداوند و در امان ماندن از وسوسه شیطان، سلامت جسمی و طول عمر، تضمین روزی و استجابت دعا، نورانی شدن چهره، رفع مشکلات و شرافت انسان، نورانی شدن خانه ها، و همچنین سحر خیزی در جهان آخرت آثاری همچون آمرزش گناهان، روشنایی قبر، وعده بهشت و نعمات بهشتی و زینت آخرت را در پی دارد.

کلید واژها: آثار، اسلام، سحر خیزی، نماز شب.

مقدمه

سحر در لغت به معنای اوقات آخر شب و پیش از صبح است و در اصطلاح به فردی سحر خیز میگویند که زود هنگام و پیش از طلوع خورشید از خواب برمیخیزد سحر از لحظات بیار ارزشمند در شبانه روز است که در منابع اسلامی به بیداری و مناجات در این زمان بسیار تاکید شده و خوابیدن در این زمان مورد نکوهش قرار گرفته است سحر خیزی یک انسان از شاخصه های بسیار موثر و مفیدی است که برکات زیادی را برای زندگی دنیوی و اخروی او به دنبال دارد همانطور که این رفتار از مولفه های مهم سبک زندگی متقین و پیشوایان دینی ما بوده است موضوع حاضر را میتوان از دیدگاه دینی، روانشناسی، پزشکی، اقتصادی و ... بررسی کرد اما نگارنده در نظر

۱. طلبه سطح دو، مدرسه علمیه فاطمه الزهراء (۳) آمل

دارد این موضوع را از دیدگاه اسلام بررسی کند و به این سوال پاسخ دهد که آثار سحرخیزی در زندگی انسان از منظر اسلام چیست؟

از زمانی که انسان خلق شد و زندگی خود را آغاز کرد خداوند متعال شب را برای او مایه آرامش، خواب و استراحت قرار داد تا بتواند در روز به فعالیت در جهت تامین نیازهایش و به تلاش و کوشش بپردازد در خصوص موضوع سحرخیزی کتابهایی نگاشته شده است از جمله کتاب "اهمیت سحرخیزی و آثار آن از منظر قرآن و عترت" از اصغر و فاطمه طهماسبی بلداجی و کتاب "سحرخیزی" از حسین زروندی رحمانی پیرامون آثار و عوامل سحرخیزی و موانع و راهکارهای آن است کتاب "سحرخیزی و شب زنده داری در سفرهای زیارتی" از سید عباس میرخضری که اشاره به آثار عبادت در هنگام سحر و اهمیت آن دارد کتاب "توسعه اقتصادی بر پایه قرآن و حدیث" از محمد ری شهری که با روایاتی به برکات سحرخیزی اشاره کرده است. مقالاتی همچون "تاثیر بیداری صبحگاهان در پیشگیری از سکته قلبی از منظر قرآن و سنت" از عباس علی واشیان و فاطمه حسین خانی و مصطفی فیضی که این مقاله آثار سحرخیزی را از لحاظ جسمی و پزشکی با توجه به آیات قرآن بررسی میکند "سیره عبادی ائمه" از محمد مهدی مهدوی که اشاره به آثار و برکات عبادت در هنگام سحر دارد. نگارنده در نظر دارد با مراجعه به این منابع و منابع مختلف دیگر اثرات سحرخیزی را در زندگی انسان از منظر اسلام بررسی کند.

سوگندهای متعدد و معنادار قرآنی در مورد سحر نشان دهنده ی عظمت و اهمیت بسیار موضوع سحرخیزی است بهترین اوقات روز سحر و ساعات آغازین روز است و در این زمان انسان فارغ از دغدغه ها به خلوت با خدای خویش میپردازد و در این لحظات ارزشمند برای شروع فعالیت روزانه خویش بهره میبرد. س رگرمی های رسانه ای این روزها انسان را از نعمات و اثرات مثبت و فرصت های خودسازی در وقت سحر غافل کرده است خوابیدن در وقت سحر علاوه بر دوری از رحمت الهی آثار نامطلوب روحی و روانی و جسمی مثل خستگی و بی حوصلگی را به دنبال دارد و جایگزینی خواب شب در روز هم سبب کاهش طول عمر می شود. بر همین اساس نگارنده در مقاله حاضر ابتدا مفهوم سحرخیزی، اهمیت سحرخیزی و در پایان آثار دنیوی و اخروی سحرخیزی در زندگی انسان را بررسی کرده و هدف نگارنده از نگارش مقاله علاوه بر پاسخ به پرسش های در ذهن، آگاهی بخشی به افراد و تبیین آثار مهم سحرخیزی برای مخاطب است.

مفهوم شناسی

سحر واژه ای عربی است که در لغت، اوقات آخر شب و پیش از صبح است^۱ و در لسان العرب آمده که عده ای به ثلث آخر شب تا طلوع فجر سحر میگویند^۲ سحر دارای دو معنای اصطلاحی است: ۱. اصطلاح شرعی: از نگاه شرع سحر با معنای لغوی آن مترادف است. ۲. اصطلاح عرفی: از نگاه عرف مردم، سحر، مفهومی گسترده تر از معنای لغوی و شرعی دارد. زیرا عرف مردم به فردی سحرخیز می گویند که زود هنگام از خواب برمی خیزد خواه پیش از طلوع سپیده باشد و یا پس از آن.^۳

اهمیت سحر خیزی در اسلام

سحر ناب ترین لحظه شبانه روز است و به قدری دارای اهمیت است که خداوند در قرآن به زمان سحر با تعبیرهای گوناگون سوگند یاد کرده است از جمله آیه ۳۳ سوره ی مدثر: "وَاللَّيْلِ إِذَا يَدْبَرُ"^۴ سوگند به شامگاه وقتی که پشت کند منظور از ادبار در این آیه گذشتن شب است در مقابل پیش آمدن شب^۵ بنا بر این مراد از آیه پایان یافتن شب و آغاز سحرگاهان است. همچنین در آیه ۱۷ سوره مبارکه تکویر بیان شده: "وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ"^۶ قسم به شب تار زمان برچیده شدن تاریکی آن. که در مورد کلمه عسعس راغب میگوید: عسعسه رقیق شدن تاریکی است و آن در اول و آخر شب است از این رو "عسعس اللیل" به رفتن و آمدن شب معنی شده که در هردو تاریکی رقیق می شود ولی به تناسب آیه "وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ"^۷ معنای رفتن بهتر است^۸

در آیه ۴ سوره مبارکه فجر هم داریم: "وَاللَّيْلِ إِذَا يَدْبَرُ"^۹ قسم به شب تار هنگامی که برود. که منظور از آن زمان سحر است از آیات روشن می شود که زمان سحر بسیار ارزشمند سات تا جایی که خداوند در آیه ای قرآن کریم سحر خیزی را از صفات و ویژگی های پرهیزکاران برمی شمرد و می فرماید: "الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ"

۱. فراهیدی، العین، ص ۳۶۴

۲. ابن منظور، لسان العرب، ج ۴، ص ۲۵.

۳. منفرد، سیمای سحر خیزان، ص ۴۱ و ص ۴۲

۴. مدثر: ۳۳.

۵. طباطبایی، تفسیر المیزان، ج ۲۰، ص ۱۴۹.

۶. تکویر: ۱۷.

۷. تکویر:

تکویر: ۱۸.

۸. قرشی، تفسیر احسن الحدیث، ج ۱۲، ص ۱۰۷.

۹. فجر: ۴.

وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ^۱ آنها که در برابر مشکلات استقامت می ورزند، راستگو هستند (در برابر خدا) خضوع و (در راه او) انفاق می کنند و در سحرگاهان استغفار می نمایند. از امام صادق (ع) درباره ی: "المستغفرین بالاسحار" پرسیدند و حضرت فرمودند: رسول خدا (ﷺ) در نماز وتر ۷۰ مرتبه استغفار می کردند،^۲ همچنین در روایات معصومین علیهم السلام بسیار به سحرخیزی سفارش شده همانطور که خود ایشان هم سحرخیز بودند و در زمان سحر به ذکر و دعا و نماز و استغفار می پرداختند، پیامبر (ﷺ) میفرماید: "بوركَ لَامَتِي فِي بَكُورِهَا يَوْمَ سَبْتِهَا وَ خَمِيسِهَا" آفرین بر امت من، بر خرخیزان آنان.^۳

آثار دنیوی سحرخیزی

در ادامه به برخی از آثار دنیوی سحر خیزی اشاره می شود.

الف) آرامش روحی و شادی انسان:

کسی که بیداری سحرگاهان را تجربه می کند و به نماز شب و دعا به دور از شلوغی روز میپردازد همیشه دارای آرامش خاصی است و کمتر دچار استرس و اضطراب می شود خداوند در قرآن کریم می فرماید: "إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا" البته نماز شب (دعا و ناله سحر) بهترین شاهد اخلاص قلب و دعوی ایمان است^۴ منظور از ناشئه (حادثه) شب در این آیه همان نماز شب است و معنای "وطء زمین" قدم نهادن بر آن است و اینکه فرمود حادثه شب شدیدترین قدم نهادن است کنایه ات از اینکه این عمل از هر عمل دیگر در صفای نفس انسان را ثابت قدم تر میسازد و نفس انسان را از اینکه به وسیله شواغل روز دچار کدورت شود حفظ می کند.^۵ همچنین برای رسیدن به جامعه ای شاداب و پویا به انسانهای سحرخیز نیاز داریم که به فرموده ی پیامبر (ﷺ) یکی از دلایل شادی مومن سحرخیزی و شب زنده داری ست ایشان خطاب به امیرالمومنین (ع) میفرمایند: "يا عَلِيُّ ثَلَاثُ

۱. آل عمران: ۱۷.

۲. قرائتی تفسیر نور، ج ۱، ص ۴۸۳.

۳. عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۳۵۹.

۴. مزمل: ۶.

۵. طباطبائی، تفسیر المیزان، ج ۲۰، ص ۱۰۰.

فرحاتٌ للمومن فی الدنیا: لقاء الاخوان و الافطار من الصیام و التَّهَجُّد من آخرِ اللَّیْلِ " یا علی شادمانی ویژه مومنان در دنیا سه چیز است: دیدار با برادران دینی، روزه دار را میهمان کردن، سحرخیزی و عبادت در آخر شب.^۱

بنابراین شب زنده داری و عبادت در سحر تاثیر بسزایی در روحیه مومن دارد. امام علی (علیه السلام) در این باره می-فرمایند: "سَهَرُ الْعِیُونِ بِذِكْرِ اللَّهِ فَرْصَةُ السَّعْدَاءِ وَ نَزْهَةُ الْاَوْلِیَاءِ" شب زنده داری و به یاد خدا مشغول بودن فرصتی برای سعادت‌مندان و تفریح اولیای خداست^۲

(ب) تقرب به خداوند و در امان ماندن از وسوسه شیطان :

اسلام راه قرب به خداوند را پیش روی بشر قرار داده تا انسان هم مثل بقیه مخلوقات از قافله تسبیح گویان باز نماند و سحر زمان مناسبی برای خلوت و اندیشه و دعاست و انسان میتواند به دور از مزاحمت دیگران و دغدغه های روز از ذکر خداوند و قرب الهی بهره مند شود و بهترین فرصت برای ارتباط عاشقانه انسان با پروردگار است خداوند در سوره مبارکه فرقان در توصیف مومنان و مقربان میفرماید: "وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا" کسانی که شبانگاه برای پروردگارشان سجده و قیام میکنند^۳ در این آیه خداوند صفت دومی را برای "عباد الرحمن"(مومنین) آورده و آن صفت این است که آنها شب را درک میکنند و بیتوته میکنند و مراد از بیتوته عبادت آنها در هنگام نوافل شب و سحر است^۴

همچنین در سوره ی مزمل آیات ۱ تا ۸ میفرماید: "يَا أَيُّهَا الْمَزْمَلُ قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَ رَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا إنا سَنَقْلِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا إِنْ نَاشِئَةُ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَ اقُومْ قِيْلًا إِنْ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا وَ ذَكِّرْ اِسْمَ رَبِّكَ وَ تَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا " ای جامه به خود پیچیده شب را جز کمی به پاخیز نیمی از شب را یا کمی از آن کم کن یا به نصف آن بیفزای و قرآن را با تامل و دقت بخوان چرا که ما به زودی سخنی سنگین به تو القا خواهیم کرد و به یقین نماز و عبادت شبانه گامی استوارتر و گفتاری پایدارتر است زیرا تو در روز تلاش مستمر و طولانی خواهی داشت (عبادت شبانه به تو نیرو میبخشد)^۵

۱. . میری خضری ،سحرخیزی و شب زنده داری در سفرهای زیارتی ، ص ۴۴.

۲. همان ، ص ۴۵.

۳. . فرقان: ۶۴.

۴. . طباطبایی، تفسیر المیزان ، ج ۱۵، ص ۳۳۳.

۵. . مزمل: ۱-۸.

حالی که قرآن تلاوت کند و در حال رکوع و سجود و یادآور خدا باشد به قدری به او اجر داده میشود که کمترین مقدار آن است که گناهانش بریزد و پاک شود مثل روزی که از مادر متولد شده است.^۱

(ب) روشنایی قبر

قبر انسان با توجه به اعمال نیک و بدش تاریک یا روشن خواهد شد یکی از مواردی که موجب نورانی شدن قبر انسان میشود سحرخیزی تهجد و عبادت شبانه است در روایتی از پیامبر (ص) نقل شده است: "أوحى الله الى موسى قم فى ظلمة الليل اجعل قبرك روضة من رياض الجنة" خداوند به موسی فرمود که در تاریکی شب بلند شو و با سحرخیزی و مناجات قبر خود را باغی از باغ های بهشت قرار ده، همچنین پیامبر (ص) در این باره فرمودند: نماز شب چراغی ست برای صاحبش در تاریکی قبر^۲ و میفرماید: نماز شب بین نمازگزار و ملک الموت واسطه میشود و چراغ قبر و فرش زیر او، پاسخ نکیر و منکر، مونس انسان و زیارت کننده ی او در قبر تا روز قیامت خواهد بود^۳

جابر بن اسماعیل از امام صادق (ع) از پدر بزرگوارش علی (ع) نقل میکند که فرمودند: هر فردی که یک هفتم شب را نماز بخواند با چهره نورانی چون ماه شب چارده از قبر خود خارج میشود تا از صراط با جماعتی که در امان اند عبور کند^۴

(پ) وعده بهشت و نعمتهای بهشتی

اگر برنامه ای دارای فوایدی باشد انسان به امید رسیدن به آن فواید سختی های راه را تحمل میکند و هر چه روشنی نتایج این برنامه بیشتر باشد اهتمام انسان به انجام آن هم بیشتر میشود حال در نظر بگیریم که خداوند در مقابل عبادت و در زمان سحر و سحرخیزی وعده گرانبهایی چون بهشت به آنان داده است خداوند در سوره ی ذاریات فرمود: "إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ" به یقین پرهیزکاران در باغ های بهشتی و میان چشمه ها قرار دارند و آنچه

۱. میری خضری، سحرخیزی و شب زنده داری در سفرهای زیارتی، ص ۱۲۹-۱۳۰.

۲. همان، ص ۱۲۹.

۳. مجلسی، بحار الانوار، ج ۸۷، ص ۱۶۰.

۴. میری خضری، سحرخیزی و شب زنده داری در سفرهای زیارتی، ص ۱۳۰.

پروردگارشان به آنها بخشیده دریافت میدارند زیرا پیش از آن در سرای دنیا از نیکوکاران بوده اند آنها کمی از شب را میخواستند و در سحرگاهان استغفار می کردند.^۱

امام صادق (ع) در مورد این آیه میفرماید: "كَانُوا أَقْلَ الْإِلْيَالِي تَفُوتُهُمْ لَا يَقُومُونَ فِيهَا" اهل بهشت در دنیا کمتر شبی برای آنان می گذشت که بیدار نشوند و عبادت نکنند^۲

بنابر این نعمتهای بهشتی که خداوند در جهان آخرت در اختیار انسان قرار میدهد وابسته به اعمال شایسته انسان در این دنیاست اینکه چه میزان عبادت کرده است و به مردم خدمت کرده است و خود را از گناه مصون داشته است تعیین کننده ی نعمت هایی ست که در آخرت نصیبش می شود. امام علی (ع) میفرماید: هنگامی که بنده ای نماز شب به جا آورد و شب خویش را با تهجد سپری کند خداوند خطاب به فرشتگان میفرماید: ای ملائکه ی من نگاه کنید که بنده ی من شب را به تهجد برای رضایتم زنده میدارد او را وارد بهشت کنید که صد هزار شهر در آن بهشت برای اوست و در هر شهری آنچه جانها به آن اشتها دارد و چشم ها از آن لذت میبرند وجود دارد نعمت هایی که به فکر و قلب کسی خطور نکرده است این همه غیر از پاداش هایی ست که نزد خود برایش مهیا کرده ام کرامتهای بی شمار نعمت های بسیار و قرب و نزدیکی به خودم.^۳ امام حسین (ع) از رسول خدا (ص) نقل میکنند: آن که عمرش را با شب خیزی و بندگی خداوند به پایان رساند اهل بهشت خواهد بود^۴

در مورد بهره مندی مومنان راستین از نعمتها خداوند در سوره سجده اینچنین فرموده اند: "فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قَرَّةٍ أَعْيِنَ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ" پس هیچکس نمیداند که به پاداش نیکوکاری شان چه نعمت و لذتهای بی نهایت که روشنی بخش دل و دیده است در عالم غیب برایشان ذخیره شده است.^۵ در آیات قبلی این آیه از سوره سجده به ویژگی های مومنان راستین اشاره شده که یکی از آنها کسانی اند که "پهلوهایشان را از رختخواب دور میکنند" کنایه از اینکه در زمان سحر خواب خود را ترک میکنند و به عبادت خدا می پردازند.

و در این آیه به پاداش این مومنان واقعی اشاره میکند که نعمتهایی به آنها عطا میشود که آنقدر بزرگ و خیره کننده است که تنها یک چشم و دو چشم از دیدنشان روشن نمیشود بلکه هر صاحب چشمی که آن را ببیند

۱. ذاریات: ۱۵-۱۸

۲. میری خضری، سحرخیزی و شب زنده داری در سفرهای زیارتی، ص ۳۵.

۳. همان، ص ۱۳۲-۱۳۳.

۴. همان، ص ۱۳۳.

۵. سجده: ۱۷.

چشمش روشن میشود به این معنا که هیچ نفسی از نفوس بشر نمیداند که خدا چه نعمتهایی در قبال این اعمال نیک پنهان کرده و این ندانستن به خاطر این است که این نعمتها مافوق علم و تصور ایشان است.^۱ در حدیثی میخوانیم که پیامبر (ص) میفرماید: خدا میفرماید: من برای بندگان صالحم نعمتهایی فراهم کرده ام که هیچ چشمی ندیده و هیچ گوشی نشنیده و بر فکر کسی نگذشته است.^۲

ه) زینت آخرت

خداوند زینت دنیا را مال، فرزند، زن و .. معرفی می کند. اما زینت آخرت اعمال صالح است که از مصادیق آن سحرخیزی و عبادت در زمان سحر است. امام صادق (علیه السلام) میفرماید: ثروت و فرزندان زیور زندگی دنیایند و هشت رکعت نماز در آخر شب و یک رکعت (وتر) زیور آخرتند که گاهی خدا همه آن زیوهارا برای عده ای جمع می کند.^۳

نتیجه گیری

طبق آیات قرآن و روایات معصومین (ع) زمان سحر مناسبترین وقت برای عبادت و راز و نیاز انسان با پروردگار است مومنانی که از آثار سحرخیزی آگاهند هیچ گاه از برکات عبادت در این زمان و پرورش روح و جان خود غافل نمیشوند و در این زمان نورانی به نماز شب، تلاوت قرآن، ذکر و دعا مشغول میشوند که این ساعات ناب موجب رشد معنوی و آراستگی به ایمان میشود آثار دنیوی سحرخیزی از منظر قرآن و روایات فراوان میباشد از جمله :

۱. آرامش روحی انسان که یکی از آثار دنیوی سحرخیزی ست زیرا در این زمان انسان به دور از دغدغه ها و دل مشغولی های دنیا به تزکیه نفس خود و ارتباط با خالق هستی میپردازد و علاوه بر دور کردن اضطراب، شادی عمیق را در درون خویش احساس میکند.

۲. تقرب به خداوند یکی دیگر از آثار دنیوی سحرخیزی ست سحر بهترین زمان ارتباط عاشقانه با پروردگار و تهجد است که انسان را از گناه باز میدارد

۱. طباطبایی، تفسیر المیزان، ج ۱، ص ۳۹۶.

۲. مکارم شیرازی، برگزیده تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۵۷۹.

۳. طهماسبی بلداجی، طهماسبی بلداجی، اهمیت سحرخیزی و آثار آن در زندگی از منظر قرآن و عترت، ص ۴۳.

۳. سلامتی و طول عمر نیز از آثار دنیوی سحرخیزی ست همانطور که گفته شد خوابیدن در زمان سحر موجب بروز سکتة قلبی میشود و از اینجا دلیل نکوهش خوابیدن در زمان بین الطلوعین ثابت میشود همچنین دعا و نماز در این زمان هم موجب عافیت، سلامت جسم و طول عمر میشود .

۴. تضمین روزی و استجابت دعا ازهم از آثار دنیوی سحرخیزی ست معصومین ع مناجات در این زمان را مایه برکت دانسته اند و معتقدند که روزی آنانها در این زمان مقدس تقسیم میشود .

۵. نورانی شدن چهره یکی دیگر از آثار دنیوی سحرخیزی ست نماز شب و عبادت سحرگاهان نور است و یکی از مصادیق این نور، نورانی شدن و زیبایی چهره انسان است .

۶. رفع مشکلات هم از آثار دنیوی سحرخیزی ست و طبق روایت خداوند گره از کار انسان سحرخیز میگشاید و مشکلاتش را برطرف میکند.

۷. نورانی شدن خانه از آثار دنیوی سحرخیزی ست خانه هایی که در آن سحرگاهان قرآن خوانده میشود و انسان در آن برای خواندن نماز شب برمیخیزد برای اهل آسمان نورانی اند.

سحرخیزی آثار اخروی متعددی نیز به دنبال دارد از جمله:

۱. آمرزش گناهان یکی از آثار اخروی سحرخیزی ست بنده ای که در دل شب از لذت خوابش دست میکشد و به عبادت پروردگارش میپردازد خداوند گناهانش را می آمرزد مثل روزی که از مادر متولد شده است .

۲. روشنایی قبر هم از آثار اخروی سحرخیزی ست عبادت سحرگاهان همچون چراغی قبر انسان را نورانی و روشن میکند و صاحب قبر را از تاریکی نجات میدهد.

۳. وعده ی بهشت و نعمتهای بهشتی نیز یکی از آثار اخروی سحرخیزی ست این نعمات آنقدر عظیمند که هیچ چشمی آنها را ندیده و خداوند به انسان سحرخیز عطر آگین شدن به عطر بهشتی را ارزانی میکند .

۴. سحرخیزی زینت آخرت است همانطور که ثروت و زن و فرزند زینت دنیايند .

فهرست منابع

*قرآن مجید

(۱) ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، ترجمه سید احمد فهری زنجانی، تهران: نشر مشعر، بی تا.

- (۲) ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، قم: نشر ادب حوزه، ۱۴۰۵ ه.ق.
- (۳) حرعاملی، محمد بن حسن، **وسائل الشیعه**، تحقیق محمدرضا حسینی جلالی، قم: موسسه آل البيت، ۱۴۱۴ ه.ق
- (۴) ری شهری، محمد، رضا حسینی، **توسعه اقتصادی بر پایه قرآن و حدیث**، قم: دارالحدیث، چاپ دوم، ۱۳۸۵ ه.ش
- (۵) زروندی رحمانی، حسین، **سحر خیزی**، قم: مرکز پژوهش های اسلامی صداوسیما، چاپ اول، ۱۳۸۴ ه.ش
- (۶) طباطبایی، محمد حسین، **تفسیر المیزان**، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸ ه.ش
- (۷) طهماسبی بلداجی، اصغر، فاطمه طهماسبی بلداجی، **اهمیت سحر خیزی و آثار آن در زندگی از منظر قرآن و عترت**، تهران: انتشارات نظری، چاپ اول، ۱۳۹۶ ه.ش
- (۸) -----، فرزانه طهماسبی بلداجی، آذر طهماسبی بلداجی، **"بررسی جایگاه و اهمیت سحر خیزی در زندگی از منظر آیات و روایات"**، اصفهان، مجله قرآنی کوثر، ۱۳۹۴ ه.ش
- (۹) فراهیدی، خلیل بن احمد، **العین**، قم: موسسه نشر اسلامی، ۱۴۱۴ ه.ق
- (۱۰) فیض کاشانی، ملاحسن، **تفسیر صافی**، تهران: انتشارات صدرا، ۱۴۱۵ ه.ق
- (۱۱) قرشی، سیدعلی اکبر، **تفسیر احسن الحدیث**، تهران: بنیاد بعثت، ۱۳۷۷ ه.ش
- (۱۲) قرائتی، محسن، **تفسیر نور**، تهران: مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، چاپ ۱۱، ۱۳۸۳ ه.ش
- (۱۳) مکارم شیرازی، ناصر، **تفسیر نمونه**، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ ۱۸، ۱۳۷۹ ه.ش
- (۱۴) مجلسی، محمدباقر، **بحار الانوار**، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۳۶۸ ه.ش
- (۱۵) منفرد، مسعود، **سیمای سحر خیزان**، قم: انتشارات عصر جوان، ۱۳۸۷ ه.ش
- (۱۶) مهدوی، محمد مهدی، **"سیره عبادی ائمه"**، بیجا: مجله کوثر معارف، ۱۳۸۸ ه.ش
- (۱۷) میری خضری، سیدعباس، **سحر خیزی و شب زنده داری درسفرهای زیارتی**، تهران: نشر مشعر، ۱۳۹۱ ه.ش
- (۱۸) واشیان، عباسعلی، فاطمه حسین خانی، مصطفی فیضی، **"تاثیر بیداری صبحگاهان در پیشگیری از سکت قلبی از منظر پزشکی قرآن و سنت"**، بیجا: مجله قرآن و علم، ۱۳۹۸ ه.ش.